

МИГРАЦИИ И НАЦИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ

Население, Том 37, Книжка 3, 2019, 431-456

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

МИГРАЦИИ И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ: ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА БЪЛГАРИЯ

Катя ВЛАДИМИРОВА

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
Департамент Демография*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

✉ kvladimirova@hotmail.com

Резюме: *Обект на статията са връзките и зависимости между икономическото развитие и миграционните процеси – емиграция и имиграция, както и тяхното влияние върху демографското развитие на населението на България през последните три десетилетия. Протичащите процеси в тази област се разглеждат от позициите на системния подход, миграциите в света и развитието на свободното движение на гражданите в ЕС, в контекста на новата миграционна ситуация в света от последните години. На внимание се поставят въпроси със значимо влияние върху миграцията на населението на съвременния етап – развитието на икономиките, демографските процеси и професионалната кариера, процеси и фактори, които имат не само пряко, но и косвено, опосредствано влияние върху миграцията и респ. населението и икономиката. Специален акцент в статията е развитието и прекъсването на професионалната траектория и миграцията на жените. Откроят се процеси и политики, които имат и косвено влияние, но на практика са със значим ефект върху миграционните процеси и развитието на населението и икономиката.*

Ключови думи: *миграция; икономическо и демографско развитие; емиграция; имиграция; свободно движение на работници в ЕС; миграция и професионална кариера; икономически, миграционни и демографски политики.*

Благодарности

Настоящата публикация е осъществена благодарение на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“ на ИИНЧ-БАН.

Статията да се цитира по следния начин:

Владимирова, К. (2019). Миграции и икономическо развитие: възможности и предизвикателства за България. *Население*, Том 37, Кн. 3, 431-456. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© К. Владимирова, 2019

Статията е постъпила през м. февруари 2019

Приета за публикуване през м. април 2019

Публикувана онлайн през м. август 2019

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

MIGRATION AND NATIONAL IDENTITY

Nasselenie Review, Volume 37, Number 3, 2019, 431-456

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

MIGRATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES FOR BULGARIA

Katia VLADIMIROVA

*Institute for Population and Human Studies - Bulgarian Academy of
Sciences, Department of Demography*

BULGARIA, Sofia 1113, Akad. G. Bonchev St, bl. 6

✉ kvladimirova@hotmail.com

Abstract: *Relations and dependencies between the economic development and migration processes are the subject of this article, i.e. Emigration and immigration, as well as their influence on the demographic development of the Bulgarian population in the last three decades. The ongoing processes in this area are addressed from the point of view of the system approach, migration in the world and the development of free movement of citizens in the EU, within the context of the new migration situation in the world in the recent years. Attention is paid to issues of significant influence on the nowadays migration of the population - the development of economies, demographic processes and professional careers, processes and factors that have not only a direct but also indirect influence on migration and on population and economy, respectively. A special focus in the article is given to the development and interruption of the professional trajectory and the migration of women. Processes and policies that have an indirect influence are also outlined, but in practice they have a significant effect on migration processes and the development of the population and the economy.*

Keywords: migration; economic and demographic development; emigration; immigration; free movement of workers in the EU; migration and professional career; economic; migration and demographic policies.

Acknowledgement

This publication has been possible thanks to the project of IPHS-BAS ‘Measures to overcome the demographic crisis in the Republic of Bulgaria’.

This article can be cited as follows:

Vladimirova, K. (2019). Migratsii i ikonomichesko razvitie: vazmozhnosti i predizvikatelstva za Bulgaria. [Migration and Economic Development: Opportunities and Challenges for Bulgaria]. *Nasselenie Review*, Volume 37, Number 3, 431-456. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© K. Vladimirova, 2019

Submitted – February 2019

Revised – April 2019

Published – August 2019

The author has read and approved the final manuscript.

ВЪВЕДЕНИЕ

Развитието на икономиката, нейната динамика, структура и ефективност имат важна роля за механичното, т.е. миграционното движение на населението както вътре във всяка държава и нейните населени места, така и между държавите и континентите в света. В многобройните изследвания на миграцията от древни времена се откроява като най-важната причина изхранването, сигурността, по-добрите условия за живот или развитието на икономиката, наличието на работа и доходи. Наред с тях са и създадените нови, възможности за професионално развитие и кариера, по-високо заплащане на труда и по-висока социална сигурност, по-добри условията на живот и труд, за благоденствие на семейството и децата. Това е валидно за по-голямата част от съвременната миграция в света, както и за България, т.е. работа, доходи, сигурност, както и възможности за професионално развитие, по-добро образование и бъдеще за децата. Икономическото развитие, социалната сигурност, наличието на подходяща работа и условия за професионална кариера, перспективи и възможности за по-добър живот на децата са сред решаващите фактори в миграцията навсякъде по света. Това са и едни от решаващите фактори за заминаване или оставане на имигрантите в страната, в т.ч. на гражданите от ЕС, на специалисти и квалифицирани работници от другите развити държави, от държави от Източна Европа като Украйна, Русия, Беларус, Молдова, както и от Далечна Азия като Китай, Виетнам и на такива от Близка Азия и Африка, в т.ч. и на бежанците след по-високата сигурност за живота на децата и другите членове на семейството.

МИГРАЦИОННИТЕ ДВИЖЕНИЯ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ ТРИ ДЕСЕТИЛЕТИЯ В ЕВРОПА: СМЯНА НА ПОЛИТИЧЕСКИ РЕЖИМИ И ИКОНОМИЧЕСКИ СИСТЕМИ

Последното десетилетие от миналия век стана начало на значими исторически промени в света и особено в източна Европа. Промени се сложилото се следвоенно политическо разделение на Европа. Новият политически и икономически избор на източноевропейските държави беше свързан с възстановяване на движението на населението между държавите от западна и източна Европа, с възможността не само за пътуване и туризъм, но и за работа, по-дълго пребиваване, ползване на чужди, по-добре изградените социални и образователни системи и други.

Новите държави и техните правителство декларираха избрания от тях път към демократично избрани политически системи, пазарна икономика и икономическа и политическа интеграция в Европейския съюз.

Значителните различия между двете групи държави, свързани главно с различия в стандарта на живот, заплащането на труда, сигурността и други провокираха интензивни и мащабни движения на трудоспособно население от изток към запад в Европа и Азия, от юг на север в Америка и Африка и други. Този процес е свързан и със започналите икономически кризи в повечето източноевропейски държави, провокирани от процесите на смяна на политическите

системи и собствеността, загубата на традиционните пазари и последвалите висока безработица на трудоспособното население, бедност и несигурност, които провокираха значителна външна емиграция на млади и трудоспособни хора. Към тези основни фактори за високата емиграция от източноевропейските държави към държавите от Западна Европа, САЩ, ЮАР, Австралия и други беше свързана и с желанието за по-добро и високо образование и професионална кариера, но и беше реакция на десетилетия ограничени възможности за пътуване, обучение и работа в държавите от западна Европа. Не на последно място силно привлича и сравнително богатата социална политика на редица западноевропейски държави.

Българската миграция през последните три десетилетия е част от съвременните световните миграционни процеси и в частност от тази от Източна към Западна Европа. Миграцията за тези десетилетие за България е главно емиграция, т.е. напускане на страната и търсене на заетост и възможност за нов жизнен и трудов старт в други държави. През последните години започна да се увеличава и имиграцията към България, в която значима част е на практика от завръщащи се емигранти.

Оценката на мащабите и структурата на външната миграция е необходимо да се прави с отчитане на няколко основни моменти. Първо, както е известно, за да се счита някой за мигрант – емигрант или имигрант, трябва да е изминала една година от напускането, респ. установяването в друга държава. След този период емигранта, ако се завърне в своята държава, има статута на имигрант, т.е. в общата численост на влизащите в страната хора от други държави. Едва при разглеждането на съвкупността от имигранти по произход, по националности или гражданство се установява, че това са и български емигранти. Данните сочат, че те нарастват през последните години и така разликата между емигранти и имигранти в България намалява. Заслужава внимание оценката на техните демографски и професионални характеристики и причини на завръщане. Може да се твърди, че нямаме достатъчно изследвания, остават извън обекта на общественото внимание, в т.ч. и на вземащите управленски решения, имигрантите в страната и в т.ч. и българските.

ВИСОКАТА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 90-ТЕ ГОДИНИ НА 20-ТИ ВЕК: СРИВ НА ИКОНОМИКАТА, ПРОДЪЛЖИТЕЛНИ И НЕЕФЕКТИВНИ РЕФОРМИ, ТЪРСЕНЕ НА ПО-ДОБРА СРЕДА ЗА ЖИВОТ И РАБОТА

След 1989 г. емиграцията от България е значителна, а след включването в Европейския съюз /ЕС/ тя се трансформира във вътрешна мобилност и заетостта на работната сила стана легална, с трудови договори и осигуряване. За първите десет години от периода, определян като преходен между двете политически системи или за годините на първото преброяване през този период – края на 1992 г. /04.12./ до 01.03.2011 г. населението на страната намаля с малко повече от половин милион, т.е. от 8 487 312 то достигна 7 928 411. Това е периодът след най-голямата емиграция от 1989 г. до 1992 г. – емиграция-